

Bjorna
Appel

CPC Centrum
Pedagogisch
Contact

Hoogbegaafden verstaan

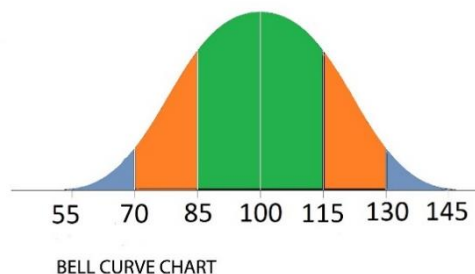
Hieronder een samenvatting van de webinar 'Hoogbegaafdheid verstaan'

Omdat de meeste mensen een gemiddeld IQ hebben, is het niet vanzelfsprekend dat we hoogbegaafde kinderen kunnen verstaan. Als je weet waar bepaald gedrag vandaan komt, kan dat het verschil maken. Vergelijk het bijvoorbeeld met een kind dat chronisch pijn heeft, je ziet vaak niks aan het kind. Maar omdat we allemaal wel weten hoeveel invloed pijn op je gemoedstoestand kan hebben, hebben we er begrip voor als dat kind kortaf doet of sneller boos wordt. Of als dat kind stil en teruggetrokken is. Zo kan het ook bij hoogbegaafdheid werken; als je begrijpt waardoor het kind doet wat het doet, kun je er meer compassie mee hebben en dat zorgt voor ruimte om het kind beter te verstaan. Er is een aantal punten dat meespeelt in het 'anders zijn' van hoogbegaafden.

IQ buiten het gemiddelde

Hoogbegaafdheid wordt vastgesteld aan de hand van een intelligentieonderzoek met als uitkomst een IQ-score. Intelligentieonderzoeken zijn nooit 100% betrouwbaar en het blijft een momentopname. Maar het is nu het beste wat we hebben en kan wel zorgen voor een bepaalde mate van inzicht.

Als we kijken naar de IQ-curve dan zie je dat de meeste mensen in het midden zitten. Het gemiddelde IQ is 100 met een standaarddeviatie tussen de 85 en 115.

Er is een overeenkomst tussen de ene zijde van de curve en de andere zijde. Dit kan een eerste hulpmiddel zijn om te begrijpen dat hoogbegaafde kinderen echt anders zijn dan kinderen met een gemiddeld IQ. Zowel de bovengemiddeld intelligente kinderen met een IQ tussen de 115 en 130 en de zwakbegaafde kinderen met een IQ tussen de 70 en 85 kunnen nog redelijk met het gemiddelde meekomen. Maar onder de 70 en boven de 130 sta je echt te ver van het gemiddelde af.

Voor de mensen met een IQ lager dan 70 weten we dat het een stevige uitdaging is om mee te komen in de maatschappij. De maatschappij is immers veelal ingericht op de gemiddelde mens. Iemand die verstandelijk beperkt is, kan bijvoorbeeld minder gemakkelijk reizen met het openbaar vervoer, belastingaangifte doen of zijn financiën beheren et cetera. Zijn verstandelijk beperkt zijn heeft invloed op zijn hele leven. Als je kijkt naar de rechterkant van de IQ-curve zie je dat deze mensen ook ruim buiten het gemiddelde vallen. Het is niet zo dat ze alles beter begrijpen. Zij hebben een andere manier van denken en begrijpen soms ook niet wat er van ze gevraagd wordt of waarom

anderen hen niet begrijpen. Ook bij hoogbegaafden heeft het hoogbegaafd zijn een grote invloed op hun hele leven.

Gevoeligheden

De theorie van de positieve desintegratie, een persoonlijkheidstheorie van de psycholoog en psychiater Kazimierz Dąbrowski is een veelomvattende theorie. In die theorie stelt hij onder andere dat mensen een bepaald ontwikkelingspotentieel hebben dat te herkennen is in vijf gevoeligheden (over-excitabilites). Vooral bij hoogbegaafden zijn deze gevoeligheden sterk aanwezig. Zij beleven de werkelijkheid zeer intens. Dit verklaart een groot deel van het gedrag dat zo sterk zichtbaar kan zijn bij hoogbegaafden. Als je je bewust bent van deze gevoeligheden bij hoogbegaafden kun je beter begrijpen wat er speelt en kun je ze veelal beter verstaan.

Uiteraard betreffen deze gevoeligheden alle mensen en dus ook alle kinderen. Maar hoogbegaafden denken vaak sneller, leggen sneller verbanden, onthouden meer en gemakkelijker. Ze hebben een snellere processor. Zo is het ook met de gevoeligheden. Wij kennen allemaal al deze gevoeligheden, maar zoals hoogbegaafden intenser denken, zo voelen en ervaren ze ook intenser.

Hoogbegaafden zijn vaak extra gevoelig en/of stimuleerbaar op de volgende gebieden:

1. Psychomotorisch
2. Emotioneel
3. Zintuiglijk
4. Intellectueel
5. Verbeelding

Executieve functies

Executieve functies of executieve controleprocessen zijn vaardigheden die we nodig hebben om tot leren te komen, die het mogelijk maken om rationele beslissingen te nemen, impulsen te beheersen en te kunnen focussen op wat belangrijk is. Ze zorgen voor sturing en reguleren het gedrag.

Het is gebleken dat deze functies al tijdens de kindertijd van elkaar te onderscheiden zijn en ieder een eigen ontwikkelingsverloop hebben. Je ontwikkelt deze vaardigheden gedurende je hele jeugd. Hoog-begaafde kinderen hebben vaak minder goed ontwikkelde vaardigheden dan hun leeftijdgenoten. Daar zijn twee oorzaken voor aan te wijzen:

1. De hersenen van hoogbegaafden rijpen anders. Uit onderzoek is gebleken dat de prefrontale cortex zich bij hen anders ontwikkelt dan bij kinderen met een gemiddeld IQ. De executieve functies ontwikkelen zich in deze prefrontale cortex. Het kan daardoor voorkomen dat hoogbegaafde kinderen hun executieve functies later of minder vanzelf ontwikkelen.
2. Het kan ook voorkomen dat ze cognitief al heel ver zijn ontwikkeld, maar nog niet op de leeftijd zijn waar ze bepaalde vaardigheden hebben ontwikkeld om met cognitief uitdagend werk aan de slag te gaan. Dan loopt er in feite iets scheef in hun ontwikkeling.

Hobbels en bergen

Naast deze gevoeligheden (en door deze gevoeligheden) spelen er bij hoogbegaafden vaak nog andere zaken die opvallend zijn. Bijvoorbeeld een anders verlopende sociale en emotionele ontwikkeling, en perfectionisme en faalangst.

Sociale ontwikkeling

Het komt geregeld voor dat leerkrachten het idee hebben dat een hoogbegaafd kind sociaal gezien wat achterloopt. Maar veelal wordt dat idee veroorzaakt doordat een leerkracht het kind niet verstaat. Sociale ontwikkeling gaat over vragen als: Wat verwacht ik van een ander? Wie ben ik in relatie tot de ander? Hier horen vriendschapsverwachtingen bij en opvattingen over trouw, afspraken en loyaliteit.

In de praktijk zie je dat sommige hoogbegaafde kinderen niet de juiste personen hebben om zich aan te spiegelen. Dat ze hun sociale vaardigheden niet kunnen trainen, omdat ze al verder zijn in hun sociale ontwikkeling en niet begrepen worden. Je kan dan zien dat ze meer naar oudere kinderen of volwassenen trekken.

Emotionele ontwikkeling

Dit gaat over vragen als: Wie ben ik? Wat ben ik? Waar liggen mijn grenzen? Wat vind je van mij? Dat zijn vragen die je beantwoordt in relatie tot je omgeving.

Sociale en emotionele problemen worden vaak gezien als een gevolg van een sociaal-emotionele achterstand terwijl het een voorsprong betreft (Robinson, 2004; Robinson & Noble, 1992).

Faalangst

Het ontwikkelen van faalangst heeft onder andere te maken met een irreëel zelfbeeld en onvoldoende zelfvertrouwen. Een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen ontwikkel je in een sociale omgeving waarin je regelmatig bevestigd wordt en de ervaring opdoet dat je dingen voor elkaar hebt gekregen, goed hebt gedaan. Met die sociale omgeving gaat het soms mis. Wat betreft het goed presteren speelt er bij hoogbegaafden nog iets anders mee. Veel hoogbegaafde kinderen leren zichzelf lezen, schrijven en rekenen. Het lijkt allemaal 'vanzelf' te gaan. Ze hoeven zich meestal tot zeker groep 6 nergens voor in te spannen. Ze ontvangen dus ook geen natuurlijke feedback op hun leerontwikkeling. Het is als leren lopen. We weten allemaal dat dat heel hard werken is. Maar als we het eenmaal kunnen, hebben we toch vooral het idee dat het vanzelf is gegaan. Ze ontwikkelen geen zelfvertrouwen. Ze ervaren hun prestaties niet als positief.

Perfectionisme

Om iets lastigs onder de knie te krijgen, moet je leren hoe je oefent en moet je je inspannen. Uit onderzoek blijkt dat als je niet leert oefenen en doorzetten, je het na verloop van tijd ook niet meer kan ontwikkelen. Als hoogbegaafden dan uiteindelijk iets tegenkomen waar ze zich voor moeten inspannen, dan lukt dat niet en gaan ze fouten maken door een gebrek aan concentratie. En is dat voor hun de bevestiging: zie je wel, ik kan het niet.

Als leerlingen op het punt komen dat ze echt aan het werk zouden moeten, hebben ze onvoldoende leerstrategieën ontwikkeld en gaan ze op hun eigen manier dingen uitzoeken. Je gaat dan merken dat als je vraagt hoe ze aan een antwoord zijn gekomen ze dat niet goed kunnen vertellen.

Omdat hoogbegaafde kinderen zelden faalervaringen meemaken, leren ze ook niet gezond te falen. Dat zorgt ervoor dat ze gaan streven naar perfectie en geen fouten meer tolereren. De lat wordt steeds hoger gelegd. In samenhang met hun gevoeligheden zien ze fouten maken als een persoonlijk falen, raakt het hen diep en kunnen ze op een punt komen dat ze niet meer in beweging komen. Omdat alleen perfect nog goed genoeg is en de angst om te falen wezenlijk.

Literatuur

Silverman, L., (1998). Through the lens of the giftedness. *Roepers Review*,

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199809553892>

Mendaglio, S., Dabrowski's Theory of Positive Disintegration. (2008) Anodyne, Inc. DBA Great Potential Press, Inc.

Dabrowski, K., Positive Disintegration. (2017) Maurice Bassett

Kieboom, T., Venderickx, K. (2017) Meer dan intelligent. Lannoo

Drent, S, van Gerven, E, Passend onderwijs voor begaafde leerlingen. (2012) Gorcum B.V., Koninklijke van